

MESTRE DE CAPÇALERA

Escrits essencials d'educació

A càrrec de Toni Giménez i Fajardo

ESTÀS FETA UNA ARTISTA!

Sobre l'art i la bellesa

L'art és la música de l'ànima.
Bruce Lee

Allò diví de l'ésser humà es manifesta a través de l'art.
Hildegard von Bingen¹

*L'art és l'únic mitjà capaç de revelar la part real
i incomunicable de l'ésser humà; d'expressar
l'inefable que constitueix el nostre jo individual.*
Marcel Proust

L'art

Hauríem d'entendre l'art com una manera d'atansar-nos a la realitat, comprendre-la, interioritzar-la, construir-la, no només com a expressió i comunicació. Qualsevol art: plàstic, musical, corporal, teatral, oral... L'art respon al treball d'una persona que li ha donat el seu toc personal, amb sentiment i pensament. L'art és gairebé sempre matís, experiència personal del món emocional,² una experiència personal per expressar i comunicar sentiments. L'art és un mitjà per adquirir llibertat personal,³ el grau més elevat del qual és la senzillesa que, precisament, és sempre el més difícil: fer fàcil i senzill allò difícil i complex.

L'art va estretament unit a bellesa. Fer viure la bellesa ha de ser un objectiu de qualsevol institució educativa.⁴ Al meu entendre la bellesa és l'absència de caos, ens serveix per posar ordre, cosmos, que és l'oposat de caos. Alhora, en reconèixer que hi ha coses belles, acceptem que hi ha coses que no ho són. Quan fem turisme, per exemple, dediquem temps a contemplar l'art dels llocs que visitem, difícilment visitem laboratoris científics o polígons industrials; això vol dir que l'art és al capdavant de la cultura. La ciència, en general, és neutra, desarrelada, arreu igual; l'art és tot el contrari. No obstant, art i ciència van de bracet: som científics, tal com deia Jean Piaget alhora que som artistes, com deia Hans-Georg Gadamer.

Rabindranath Tagore, per exemple, utilitzava el teatre perquè els infants poguessin interioritzar la visió que tenim de les altres persones quan assumeixen un rol (això que avui en dia en diem empatia) alhora que també l'emprava perquè perdessin la vergonya en personificar el rol. I utilitzava la dansa com a llenguatge expressiu i perquè deixessin de banda la rigidesa corporal. Les pràctiques manuals artesanals i artístiques preparen per a la destresa mental,⁵ fins i tot aprendre a fer petites reparacions domèstiques.⁶

El dibuix de l'infant

Hem de partir d'allò natural de la infància i el dibuix n'és un exemple clar: tendim a dibuixar per naturalesa. L'infant, quan dibuixa, s'assembla molt a l'artista perquè s'està expressant, no vol mostrar-nos les coses tal com són ni donar prova d'una bona visió per copiar la realitat, sinó més aviat representar uns coneixements, la seva relació amb les coses, amb la realitat. El dibuix és una finestra oberta a través de la qual l'adult pot conèixer l'infant.⁷ Observar com l'infant dibuixa els objectes, els animals i les coses, ens pot ajudar a saber com les coneix.⁸ Cal anar en compte perquè l'infant no interioritzi que dibuixar és una activitat banal, només per omplir estones perdudes. Tots els infants comencen a dibuixar la figura humana vista de cara perquè coneix les persones d'aquesta manera. Els animals els pinta de perfil perquè els ha conegut més aviat així. Taca, traç, guixot, l'infant no dibuixa el que veu, sinó el que sap,⁹ l'infant dibuixa vivències, no objectes¹⁰ És un testimoni de desenvolupament mental, l'acumulació de detalls dibuixats a mesura que augmenta l'edat.¹¹ Hi ha una relació directa entre esquema corporal i dibuix, així com del dibuix amb l'inici de l'escriptura. El dibuix no només mostra el nivell intel·lectual, sinó també el nivell de formació de la personalitat, alhora que fer-ho li produeix una certa distensió, idònia per a observar el seu comportament.¹² Dels dibuixos dels infants n'hem d'extreure missatges, talment com hi ha certes pintures que han estat pintades perquè en traguem conclusions, com és el cas de Van Gogh.¹³ Per a l'adult, talment com per a l'artista en general, la finalitat de l'art és la bellesa, mentre que la finalitat de l'infant és l'activitat creadora. Hem d'incentivar que la mainada dibuixi no que només hi posi color. Com és que essent tan important el dibuix en la infància, a partir de l'inici de l'adolescència s'abandona? Si se li demana a un adult que dibuixi, ho farà com ho feia als 12-13 anys. Ha quedat ancorat allí. Castrem la capacitat que tenim per representar, a través d'un dibuix, la realitat que captem alhora que castrem tot l'aspecte simbòlic que hi queda reflectit que mostra com som realment. Amb freses com "No s'assembla a la realitat", "Ho hauries d'haver pintat d'una altra manera" o "Això no és mai d'aquest color" és lògic que s'acabi deixant de dibuixar o fent-ho només com una activitat acadèmica i prou. Els infants veuen i expressen l'art d'una manera personal i única. Quantes vegades no haurem estat el suficientment sensibles a aquesta realitat? Podem enfonsar una potencial vida artística o literària. Per això no hi hauria d'haver-hi premis literaris o de dibuix infantils perquè absolutament ningú pot esdevenir jutge de l'expressió emocional d'un ésser humà. Dir que un text de caire literari o un dibuix està ben fet o mal fet és un gran disbarat pedagògic. Les humanitats i les arts fan persones humanament valuoses, fan un món on val la pena viure, un món on l'empatia preval sobre els prejudicis.¹⁴

Gener 2023.

¹ 1098-1779, compositora de cant gregorià, considerada, en el seu moment històric, com una dona amb qui Déu parlava amb ella.

² Patrícia Gabancho, *Apàtrides, incultes i (de vegades) analfabets*, Barcelona: Ara Llibres, 2008.

³ Bruce Lee, *Artista de la vida*, de John Little, Madrid: Dojo, 2008: 339.

⁴ Jaume Cella, *Quadern de dilluns*, Barcelona: Octaedro, 2013: 79.

⁵ Tal com deia el filòsof i pedagog Rudolf Steiner.

⁶ Gianfranco Zavalloni, *La pedagogia del caracol*, Barcelona: Graó, 2011: 98.

⁷ Francesco Tonucci, *L'infant i nosaltres*, Vic: Eumo, 1989: 58.

⁸ Francesco Tonucci, *L'infant i nosaltres*, Vic: Eumo, 1989: 63.

⁹ Segons Kurt Dix.

¹⁰ Frans Calgren, *Una educació hacia la libertad*, Marid: Rudolf Steiner, 1989: 99.

¹¹ Segons G. H. Luquet.

¹² Georges Amado, *Los niños difíciles*, Barcelona: Planeta. 1975: 93.

¹³ Frank MacCourt, *El profesor*, Madrid: Maeva, 2006.

¹⁴ Martha C. Nussbaum, *Sense ànim de lucre*. Barcelona: Arcàdia, 2011. Professora de dret i ètica a la Universitat de Nova York i a la Universitat de Chicago. També ha ensenyat a Oxford i Harvard (on hi havia estudiat).